

För vårdande af viktiga enskilda angelägenheter blef dylik ledighet äfvenledes beviljad Herr *A. W. Uhr* under 8 dagar från och med den 11 innevarande Mars.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Fredagen den 6 Mars.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 26 och 27 nästlidne Februari.

§ 2.

Upplästes och lades till handlingarne ett från Herr P. Staaff insändt, så lydande sjukbetyg:

Att Herr Häradshöfding P. Staaff, Ledamot af Riksdagens Andra Kammare, som en längre tid varit opasslig, under senaste dagarne ådragit sig en svårare lungkatarr med emphysem (bronchitis et emphysema pulmonum) och att han därför för närvarande och tills vidare icke bör lemna sitt hem, detta intygas å aflagd läkareed så sant mig Gud hjelpe till lif och själ.

Stockholm den 6 Mars 1874.

Oskar Th. Sandahl.
Med. D.r. & Prof.

§ 3.

Föredrogos ånyo Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o med förslag till förordning angående de vilkor, hvarunder utländing må förvärfva eganderätt till fastighet i Sverige;

Hänvisades till Lag-Utskottet;

2:o angående afsöndring af jord från f. d. kvartermästarebostället vid Elfsborgs regemente Germundared N:o 1 till plats för folkskola för Toarps församling af Elfsborgs län;

3:o angående afsöndring af jord från regementsskrifvarebostället vid Första lifgrenadier-regementet Björkö till plats för skolhus för Wreta Klosters församling i Östergötlands län; samt

4:o angående afsöndring af jord från militiebostället N:is 15 och 17 Eslöf under Skånska husarregementet till plats för ett skolhus åt Westra Sallerups församling af Malmöhus län;

Sistberörda trenne Kongl. propositioner hänvisades till Stats-Utskottet

§ 4.

Efter föredragning dernäst af Herr A. W. Westerdals i Kammarrens senaste sammanträde bordlagda motion, N:o 179, om anvisande af anslag till ett femklassigt läroverk i Amål, yttrade Herr Talmannen:

“Då Herr Westerdal icke väckt denna motion, som afser en statsregleringsfråga, inom den i 55 § Riksdagsordningen stadgade tid af tio dagar från Riksdagens öppnande, och då motionen hvarken är föranledd af något inom någondera Kammaren fattadt beslut eller kan anses omedelbarligen föranledd af något inom Kammaren upptaget ärende eller annan under riksdagen inträffad händelse, så anser jag mig, i strid med grundlagens föreskrift, sådan den af mig blifvit uppfattad, icke ega befogenhet att framställa proposition å remiss af ifrågavarande motion; Kammaren dock öppet lemnadt, ifall Kammaren icke delar denna min åsigt, att yrka proposition, hvarom jag går att inhemta Kammarens beslut“.

Med anledning af denna förklaring begärde motionären Herr Westerdal ordet och anförde: I motsats mot den uppfattning, som, efter hvad jag nu förnimmer, gjort sig hos Herr Talmannen gällande, tillåter jag mig förklara, att min förevarande motion är omedelbart föranledd af Kongl. Maj:ts proposition angående ny anordning af rikets elementarläroverk. Denna Kongl. proposition blef nemligen till Riksdagen öfverlemnadt först omkring trenne veckor efter motionstidens slut, och då den korta tid, som propositionen hvilat på Kammarens bord, ej varit tillräcklig att bereda mig tillfälle anskaffa de materialier som erfordrats för att framställa min motion, har jag icke kunnat afgifva densamma förr än som skett. Vid sådant förhållande tror jag mig vara i min goda rätt, då jag, — med anledning af oftaberörda proposition, hvilken, enligt mitt förmenande, måste betraktas såsom ett upptaget ärende, när den blifvit hänvisad till vederbörligt Utskott, och under åberopande af ingressen till min motion, hvilken antyder att jag stödjer min framställning på samma

Kongl. proposition — tillåter mig anhålla om bifall till min begäran om hänvisning af motionen till Stats-Utskottet.

Herr Hedin: Den Kongl. proposition, som föranledt den motion, om hvars remiss eller icke-remiss nu är fråga, är, efter mitt förmenande, att betrakta såsom en utbruten del af den proposition angående statsverkets tillstånd och behof, hvilken vid riksdagens början af Kongl. Maj:t öfverlemnades till Kamrarne. Om denna Kongl. proposition innehållit förslag till reglering af elementarläroverken i de delar, hvilka utgöra föremål för den senast meddelade propositionen rörande detta ämne, hade naturligtvis motionären varit i tillfälle att inom den reguliera motions-tiden framställa sitt yrkande. Från denna möjlighet har han varit afstängd derigenom, att *en del* af frågan om läroverkens blifvande organisation kommit Riksdagen tillhanda på en senare tid, än den Kongl. statsverkspropositionen dit öfverlemnats. Vid sådant förhållande vill det förefalla mig, som skulle detta ärende väl kunna betraktas såsom ett "upptaget ärende", eftersom den nu åsyftade Kongl. propositionen blifvit af Kongl. Maj:t afgifven, af Kamrarne emottagen samt hänvisad till Stats-Utskottet.

Hvad i öfrigt vidkommer innehållet af åberopade grundlagsparagrafen, der det talas om "annan under riksdagen inträffad händelse", inser och erkänner jag, att rätta betydelsen af dessa ordalag kan gifva anledning till ändlösa ordtvister. Dock föreställer jag mig, att, om man vill tolka de anförda orden liberalt, stadgandet äfven i denna del bör kunna anses tillämpligt å det här förevarande fallet såsom en händelse, hvilken inträffat under riksdagen. På en dylik tolkning grundar jag dock icke min mening. Jag instämmer med motionären.

Herr vice Talmannen Friherre Åkerhielm: Jag tillåter mig anhålla att få fästa Kammarens uppmärksamhet å vigten deraf, att Kam-maren å sin sida icke må, på sätt Herr Hedin synes finna riktigt, biträda den uppfattningen, att hvarje Kongl. proposition, hvilken under riksdagens sammanvaro dit inkommer, skall kunna betraktas såsom en under riksdagen inträffad händelse. Finge en dylik uppfattning göra sig gällande, skulle hvarje riksdagsfråga då blifva att anse som en händelse, hvilken kunde gifva anledning till väckande af motion, och den lagstad-gade motionstiden skulle sålunda komma att utsträckas i oändlighet. För egen del vill jag blott påyrka — och det är derföre jag begärt ordet -- att Kammaren måtte godkänna den af Herr Talmannen gifna tolkning af ifrågavarande grundlagsparagraf.

Herr Hedin: Blott ett ord för att fästa uppmärksamheten deruppå, att hvad som af Herr vice Talmannen nu bemöts endast hade afseende å hvad jag till slut och mera i förbigående yttrade beträffande rätta förståndet af ordet: "händelse". Jag trodde eljest, att jag i *främsta* rummet lade vikt uppå att framhålla hvad som, enligt min tanke, bör anses vara ett "upptaget ärende" samt visa, att ett ärende, som blifvit hänvisadt till ett Riksdagens Utskott, faller under denna kategori.

Herr Grefve Sparre: Det är i allmänhet en ytterst vansklig sak att uppträda i strid med Talmannens uppfattning af grundlagen. Då emellertid Herr Talmannen sjelf antydt, att Kammaren i detta afseende hade att uttrycka sin mening, hvilken Herr Talmannen velat inhemta, tillåter jag mig att uttala den åsigt jag hyser.

Om en proposition aflättes, afseende en reglering af elementarläroverken i hela riket — hvilket ämne ju utgör föremål för den Kongl. proposition, som här åsyftas — och med anledning af densamma en anmärkning göres, att bland de allmänna undervisningsanstalter, hvilka Kongl. Maj:ts förslag omfattar, något läroverk icke blifvit behörigen tillgodosedt, måste icke då en dylik framställning anses såsom ett så beskaffadt amendement till det Kongl. förslaget, som ej kan derifrån skiljas eller undgå att tagas i betraktande i sammanhang dermed.

En sanning är visserligen, att motionärens förslag fått utseende af en anslagsbegäran för elementarläroverket i Ämål, men då den Kongl. propositionen handlar om en förändrad anordning af *alla* elementarläroverk i riket och anslag dertill, så står ju i sjelfva verket frågan om *anslagen* till alla dessa läroverk i och med detsamma, att jag så må säga, på tapeten: den måste blifva föremål för diskussion. Nu har Kongl. Maj:t ansett, att elementarläroverket i Ämål bör erhålla en mindre omfattning, blifva blott treklassigt. Motionären åter önskar på angifna skäl, att det må göras femklassigt. Måste det icke erkännas, att, då genom sagda proposition frågan om anslagen till rikets samtliga elementarläroverk kommit under öfverläggning, hvarje ledamot af Kammaren bör ega befogenhet att jemväl bringa denna särskilda anslagsfråga under granskning. Att han dervid valt formen af motion, i stället för ett yttrande till protokollet, som alltid enligt antagen praxis får åtfölja remissen till Stats-Utskottet, kan väl ej förändra sakens natur eller hindra remiss till Stats-Utskottet af denna motion eller skriftliga yttrande, "omedelbarligen föranledt af ett af Riksdagen upptaget ärende".

Jag bör nemligen tillkännagifva, att jag icke kan biträda den tolkning af åberopade grundlagsstadgandet, som representanten på stockholmsbanken tycktes förorda, och enligt hvilken den Kongl. propositionen angående elementarläroverkens ordnande skulle betraktas såsom en under riksdagen inträffad händelse; — men otvifvelaktigt synes mig vara, att densamma är ett af Riksdagen "upptaget ärende", då den blifvit hänvisad till Stats-Utskottet och jag kan, för min del, icke inse annat, än att det nu framställda tillägget till berörda proposition på samma grund bör få upptagas och prövas af Stats-Utskottet.

Herr Philipsson: För min del måste jag instämma i de åsichter, hvilka blifvit här uttalade af Herr Hedin och Grefve Sparre. Jag kan icke inse annat, än att de hafva rätt, då jag läser 55 § Riksdagsordningen, och finner, att densamma dels påbjuder, att "motion i ämne, som tillhör ständigt Utskotts behandling, må af riksdagsman i den Kammare, han tillhör, göras inom tio dagar från riksdags öppnande" och dels förbjuder, att "sedermera sådan fråga, med undantag af grundlagsförslag, må kunna af riksdagsman väckas, utan såvida den af redan inom någondera Kammaren fattadt beslut eller upptaget ärende eller annan un-

der riksdagen inträffad händelse omedelbarligen föranledes“. Vid det tredje skälet kan jag naturligtvis icke fästa mig, ty med en händelse måste väl förstås ett inträffadt yttre faktum, som kan föranleda till väckande af en motion, och ett sådant faktum föreligger ej. Men om i åberopade paragraf Riksdags-ordningen medgifver en ledamot af Kammaren att, på grund af ett inom Kammaren redan fattadt beslut, framställa motion, synes det mig vara ännu tydligare, att han bör hafva en sådan rätt på grund af en proposition, som ännu *icke* föranledt något beslut. Derest den Kongl. propositionen angående elementarläroverkens ordnande nu förekommit till slutlig behandling och Herr Westerdal derefter framställt det yrkande, som han här afgifvit i särskild motion, anser jag det alltså vara obestriddigt, att Herr Westerdal varit i sin goda rätt att få nämnda yrkande under behandling. Men om detta medgifves, måste han, enligt min öfvertygelse, ännu mera vara i sin goda rätt, då han vill göra samma yrkande till föremål för föregående utredning af vederbörligt Utskott innan den Kongl. propositionen behandlats af Utskottet. En motsatt åsigt skulle säkerligen leda till betydligt större förvecklingar, än dem, som kunna blifva en följd af den mening jag uttalat.

Jag tillstyrker alltså remiss af motionen till Stats-Utskottet.

Häruti förenade sig Herr *Grenander*.

Herr Törneblad: Jag tillåter mig endast att fästa Kammarens uppmärksamhet å vådan att gifva en alltför utsträckt tolkning åt den åberopade grundlagsparagrafen. Ty skulle de der förekommande orden: “upptaget ärende“ tolkas så, att hvarje afgifven Kongl. proposition kunde gifva anledning till motions väckande, måste deraf logiskt följa, att jemväl hvarje motion, som remitterats, vore att såsom ett sådant ärende ause och kunna föranleda till motions afgifvande, och i ty fall kunde motionstiden i sjelfva verket utsträckas genom hela riksdagen, ty i regeln finnas väl inga ärenden, som icke behandlas eller åtminstone beröras af någon proposition eller motion. Det synes mig fördenskull farligt att i en så grannliga fråga som denna medelst en grundlagstolkning på fri hand gifva anledning att binda händerna för framtiden.

Herr Hedin: Jag nödgas till en början beklaga, att jag i dag skall hafva så svårt att göra mig hörd, men förmodligen kommer sig detta derutaf, att jag för tillfället är något hes. Jag skall emellertid nu försöka att tala tydligare och högre.

Jag har då först och främst att anmärka, att jag redan en gång förut beriktigat den oriktiga uppfattning af mitt första anförande, som ville hafva min åsigt i saken grundad på en af mig gifven tolkning af orden: “annan under riksdagen inträffad händelse“. Jag förklarade *då* uttryckligen, att jag *icke* ville göra dessa ord till föremål för något slags ordrytteri, utan stödde jag min mening och mitt yrkande på *andra* ord, som förekomma i paragrafen. Trots detta uttalande från min sida, har jag nu ändock funnit, att den ärade representanten för Wenersborg och Amål gjort sig saker till samma missförstånd i berörda hänseende, som nyss Herr vice Talmannen.

I öfrigt vill jag erinra om en händelse, som inträffade för några år sedan här i Kammaren. Herr Liss Olof Larsson afgaf nemligen den 18 Februari 1871 en motion, N:o 188, uti hvilken instämde Herrar J. E. Eriksson och C. Johanson från Dalarne, och denna motion, som trenne dagar derefter utan någon som helst invändning blef af Kammaren hänvisad till Stats-Utskottet, var föranledd af en Kongl. proposition, hvilken först efter motionstidens utgång den 3:dje i nyssnämnde månad inkommit till Riksdagen.

Herr Philipsson: I anledning af en föregående talares anmärkning om betänkligheten deraf, att Kammaren uttalade sig för en sådan mening, som jag och några andra ledamöter sökt göra gällande, tillåter jag mig erinra, att den fara, hvilken förväntas skola dymedelst uppkomma, icke torde vara synnerligen stor, då i betraktande tages, att Kammaren eger pröfningsrätt för hvarje särskildt fall och så äfven här. Jag tror, att man af farhåga för framtida tillämpning icke bör genom afslag å begärd remiss söka att förqväfva en motion, hvilken är ur både materiel och formel synpunkt så väl befogad som den nu ifrågavarande. Jag föreställer mig, att Riksdagens Andra Kammare nog skall veta att städse väl begagna den pröfningsrätt, som genom åberopade grundlagsparagrafen blifvit åt densamma inrymd. Och hvad särskildt vidkommer det här föreliggande fallet, kan jag icke finna annat, än att Herr Westerdals motion står i ett alldeles odelbart sammanhang med den Kongl. propositionen angående ny anordning af rikets elementarläroverk, ty Herr Westerdal har i sin motion framhållit, att Kongl. Maj:t i berörda proposition icke omförmält eller egnat någon uppmärksamhet åt en af stadsfullmäktige i Amål rörande det dervarande elementarläroverket gjord underdånig framställning, och det är denna förbisedda framställning han, på anförda skäl, yrkar att få öfverlemnad till Stats-Utskottets behandling. Så vidt jag kan förstå, har således motionen det allra närmaste samband med den af Kongl. Maj:t *efter motionstidens utgång* aflemnade och nu åsyftade propositionen. Jag vidhåller följaktligen min åsigt och mitt yrkande.

Herr Grefve Sparre: Jag har begärt ordet med anledning af hvad den ärade representanten från Calmar nyss anført.

Om meningen vore att med stöd af en till Riksdagen aflåten Kongl. proposition nu väcka någon *ny* fråga, skulle jag i allo instämma med den nämnde talaren. Jag tror icke, att sådant vore grundlagsenligt. Men jag har i mitt förra anförande tillåtit mig ett yttrande, som han förmodligen icke rätt fattat, och jag skall därför nu söka att förklara mig tydligare. Jag anser, att, då Kongl. Maj:t aflät oftaberörda proposition angående alla elementarläroverken i riket, äfven det i Amål blifvit genom denna regeringshandling bragt på tal hos Riksdagen, och gjordt till föremål för dess pröfning. Nämnda proposition afser nemligen, såsom vi veta, ett fullständigt ordnande af de allmänna undervisningsanstalterna, och om då motionären säger: "jag begär att få föreslå ett tillägg till denna proposition, beträffande Amåls elementarläroverk, hvilket

hvilket äfven finnes omnämndt i propositionen“ — kan väl detta förslag icke anses vara en *ny* fråga, utan en fråga, som är “omedelbart föranledd“ af propositionens innehåll. Sådan är min åsigt. Jag hyser den största respekt att genom någon äfventyrlig och extensiv lagtolkning gifva någon annan syftning åt den ifrågavarande paragrafen. Det är blott på grund af min uppfattning, att frågan om elementarläroverket i *Åmål redan är väckt*, och att motionären dertill yrkar ett tillägg, som jag har ansett, att hans motion bör kunna medgifvas remiss till samma Utskott, hvilket redan tagit hufvudfrågan om hand.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen hemställde först, huruvida Kammaren yrkade att proposition å remiss af den ifrågavarande motionen skulle framställas, hvartill svarades med blandade ja och nej. Dernäst hemställde Herr Talmannen, huruvida Kammaren godkände den af honom gjorda propositionsvägran; och förklarade Herr Talmannen sig anse svaren på denna senare framställning hafva utfallit med öfvervägande ja. Votering begärdes emellertid af Herr Westerdal, med anledning hvaraf en så lydande omröstningsproposition nu uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som godkänner Herr Talmannens vägran att gifva proposition å remiss till Utskott af Herr Westerdals motion, N:o 179,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren förklarat sig fortfarande påyrka den ifrågavarande propositionens framställande.

Omröstningen företogs och visade 92 ja mot 57 nej; och var alltså Herr Talmannens propositionsvägran af Kammaren godkänd.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till Konstitutions-Utskottet Herr M. Huss' på Kammarens bord hvilande motion, N:o 180, med förslag om tillägg till 59 § Riksdagsordningen.

§ 6.

Föredrogs och lades till handlingarne Konstitutions-Utskottets memorial N:o 4, i anledning af återremiss å Utskottets utlåtande N:o 2, angående Kongl. Maj:ts proposition om ändring i 80 § Regeringsformen.

§ 7.

Föredrogs, men bordlades ånyo Stats-Utskottets utlåtanden N:is 31—34.

§ 8.

Efter skedd föredragning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse med öfverlemnande af förteckning öfver de för statsverkets räkning utarrenderade egendommar, blef nämnda utlåtande lagdt till handlingarne.

§ 9.

Anmäldes och bordlades:

Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 36, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående upplåtelse till Nyköpings stad af åtskilliga delar utaf Nyköpings slotts område; och

N:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående tillstånd för Stockholms stad att framgent disponera en Kongl. Maj:t och Kronan tillhörig egendom å Kungsholmen;

Banko-Utskottets memorial:

N:o 3, i fråga om eftergift af Bokhållaren A. O. Bagges betalnings-skyldighet för ett från Riksbanken på delvis falska befunna länhandlingar till O. Jonsson i Krafslösa utgifvet lån;

N:o 4, med hemställan om afskrifning ur Riksbankens hufvudkontors räkenskaper af dess återstående fordringar för kassakreditiv och åtskilliga lån med omsättningsrätt; och

N:o 5, i fråga om afskrifning ur Afdelningskontorets i Göteborg räkenskaper af åtskilliga lån;

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 9), i anledning af väckt motion om förändrad lydelse af 9 § i Kongl. Kungörelsen den 30 December 1863 angående nämndemans rätt till ersättning för extra förrättningar; samt

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 10), i anledning af väckt förslag om underdånig hemställan till Kongl. Maj:t rörande ändring i Kongl. Kungörelsen den 27 September 1872 angående expeditionslösen.

Dessa ärenden skulle sättas främst å den föredragningslista, som för Kammarens nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Sven Nilsson* i Efveröd under 14 dagar, i anseende till inträffadt dödsfall inom hans familj, Herr *Per Nilsson* i Råby under 6 dagar och Herr *J. F. Edström*, för maktpåliggande enskilda angelägenheters vårdande, under 5 dagar, allt räknadt från och med den 9 innevarande månad, samt Herr *P. O. Rylander* under 8 dagar från och med den 11 dennes.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Lördagen den 7 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Chefen för Civil-departementet Herr Statsrådet m. m. P. A. Bergström aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, i fråga om inskränkning i rättigheten att till förtäring på stället försälja vin och malt-drycker; och mottog Herr Talmannen denna nådiga proposition, under förklarande att densamma skulle hos Kammaren blifva till grundlagsenlig behandling föredragen.

§ 2.

Justerades det i Kammarens sammanträde den 28 nästlidne Februari förda protokoll.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo andra gången bordlagda:

Stats-Utskottets utlåtanden N:is 36 och 37;

Banko-Utskottets memorial N:is 3, 4 och 5; samt

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtanden N:is 2 och 3 (i samlingen N:is 9 och 10).